

BREVIS APOLOGIA

ROBERTI BELLARMINI

PRO LIBELLO SUO DE LIBRO CONCORDIE LUTHERANORUM.

Cum ante multos annos liber Concordie Lutheranorum in Saxonia prodisset, petiit a me vir quidam gravissimus atque doctissimus, et qui mihi jure suo imperare poterat, ut ei per litteras significarem quid mihi de ea Concordia videtur. Perlegi continuo librum, quem idem ipse ad me miserat, et sententiam meam de eo libro paucissimis verbis, id est, brevissimo libello comprehendi. Pervenit is meus libellus, nescio quomodo ad manus Davidis Sartori, egregii sane typographi, qui tunc Ingolstadii Catholicis libris excudens magna cum laude operam dabant. Is vero p̄gr amicum quemdam meum a me quæsivit, moleste ne essem latrurus, si is libellus typis ipsius emitteretur in lucem: respondi, quod res erat, me non eo animo libellum confecisse, ut ederetur, sed ut ei parerem, qui mihi onus illud imposuerat: tamen si Theologi Ingolstadienses opusculum illud utiliter edi posse judicarent, me non repugnare quo minus id fieret. Ita libellus in lucem editus est: qui quoniam visus est non leviter adversarios pupuisse, iterum jussu clarissime memorie Stephani regis Poloniae potentissimi typis mandatus est. Nec multo post in lingua Germanicam paraphrasitico conversus, et auctus ita Ministeriorum novi Evangelii bilem accedit, ut dignus visus sit qui ab universa Academia Virtembergensis Theologorum conjunctis armis, et quasi agmine facto opprimetur. Sed libellus ipse, ut audio, vivit adhuc, immo ne guttam quidem erorū emisit, sed clipeo veritatis armatus canit cum Propheta: « Sagittæ parvolorum factæ sunt plaga eorum. » Et certe si auctor ipsius vacaret in ejusmodi nugis tempus consumere, posset decem diebus, decem alios similes libellos emittere de vanitate, erroribus, et mendacis hujus refutationis. Ac ut rem ita se habere demonstrem, pauca quædam exempla gratia proferam. Totum enim librum adversariorum refellere non esse opere pretium, nisi quem juvet bonas horas male perdere, ex his paucis qua dicemus lector intelliget. In prima parte libelli notaveram vanitatē eorum, qui ut Concordiam in doctrina maximam ess apud Lutheranos ostenderent, coegerant ad subscribendum dogmatibus fidei turbam ludimastorum, hipodascalorum, et similium qui neque auctoritate, neque scientia pollut, ut de dogmatibus praesertim controversis judicare possint. Atque addidi, nullum exemplum ejusmodi subscriptionum in negotio fidei posse ab antiquitate peti, cum ab Apostolicis temporibus per mille quingentos annos concilium generalium tum nationalibus, vel provincialibus soli Praelati, qui iurisdictionem habent, subscribere conveverint. Ad hoc respondent Theologi Virtembergenses, his verbis: « Non latet nos, Deo laus, quæ ratio in conciliorum subscriptionibus observata fuerit, quam etiam in nostris conventibus ante hac multoties seculi sumus, ut si quid de religione scripto commendaretur, præcipui tantum Theologi subscriberent: quemadmodum in Smalcaldicis articulis videre licet. Quod autem etiam vulgariter, nec ita excellenter docti Ministri subscriperunt; in scripto publico omitti id bene poterat, nisi Electores, et Principes ad hoc coegissent impudentes vestrae calumniae, quas contra ipsorum Theologos et Ministros in publicam confessionem Augustanae contumeliam pu-

blicis typis evomuistis. Meminisse autem Jesuite debent, qualibus clementius titulis Tridentini Concilii Episcopi superbiterint, ut homines in sui admiratione raperent, cum se Episcopos, et Patriarchas jactarunt nescio quorum locorum, in quae nemo illorum unquam pervenit, neque ex illis regionis quisquam Ecclesiasticus ad Concilium Tridentinum missus erat.

Hæc responsio satis indicat, eos nihil solidi habuisse, quo vanitatem illam a nobis notatam purgare possent. Primum enim non eis objecimus, quod antiquis Conciliorum soli Theologi prestantes subscrivere consueverint, sed quod soli Prelati, qui jurisdictionem habent, id est, Episcopi. Itaque cum dicunt, non latere se, que ratio servata sit in antiquis Conciliis, et eam a se quoque servatam in suis convenientibus, ubi præcipui Theologi tantum subscrivissent, vel falso dicunt non latere se formam veterum Conciliorum, vel mentiuuntur cum affirment, eam a se in convenientibus suis esse servatam. In veteribus enim Conciliis veros Episcopos, non autem Theologos quoceumque; in convenientibus autem Lutheranorum nullum verum Episcopum, sed Theologos nescio quos subscriptis non dubium est.

Deinde cum addunt, omitti potuisse nominam Ministrorum vulgariter tantum, et non excellenter eruditorum nisi coegerint eos nostræ calumnia, quibus eis exprobare solemus, quod nulla sit inter Ministros eorum concordia: nihil omnino dicunt, quod ad rem faciat. Nos enim cum illis objecimus, quod in gravissimis dogmatibus inter se non convenient, non loquimur de turba imperitorum, quam scimus facile duci ab iis, quos opinione doctrine suspicunt: sed de viris doctis, vel certe qui docti haberent volunt. Scimus autem non solum in tota Germania inter varias Lutheranorum sectas, sed in ipsa Saxonia, atque inter eos, qui proprie Lutherani dici volunt, dissensiones esse gravissimas, ut vel ex colloquio Altemburgensi cognoscit potuit, ubi ex ipsa Saxonia duodecim viri delecti ad compendenda dissidio de religione, non solum gravissimos errores alii alii obsecrunt, sed etiam inde absque ulla spe concordie discesserunt. Ad hanc igitur notam tanta inter eos dissensionis eluendam, nihil omnino prodest subscriptio totum milium viuum personarum. Quid enim mirum, si ex una factio sex tantum viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordie) inter se con-

veniant, et octo milia imperitorum, sibique subjectorum ad subscrivendum cogant? Certe in Ecclesia Catholica definitionibus Tridentini Concilii omnes omnino qui Catholici habent volunt, sive docti, sive indocti, sive Principes, sive privati, sive Itali, sive Galli, sive Hispani, sive Germani, sive Angli, sive Poloni, sive cuiuscumque regionis sint, sententiam suam, judiciumque subjiciunt.

Quod postremo adjungunt de Patribus Tridentini Concilii, quod numquam viderint ea loca: quorum titulos preferunt, inter splendida mendacia numerari potest. Existat Concilium, existant nomina et tituli singulorum Episcoporum. Atque inter trecentos ferme Episcopos, variarum nationum, nescio aut tres, vel quatuor inveniri possint, quorum Ecclesiae in iis locis sita sunt, ubi Episcopi totum aditum habere non possunt.

In altera parte mei libelli reprehendi sex errores gravissimos contra Symbolum Apostolicum, quos in libro Concordie adversari posuerunt. Ita vero ipsi in sua refutatione respondent, ut errores erroribus addant, et eam imperitiam rerum Theologicarum praefaverant, ut indociles omnino videantur.

Exemplum esto in refutatione primi erroris. Primus error a me notatus in eorum libro fuerat, quod Christus non solum ut homo, sed etiam ut Deus Patri fuerit obediens. Respondent se hanc sententiam liberter agnoscere, nec opus est, inquit, ut Jesu ex libro Concordie, et locis communibus Philippi iustus doctrina nos prolixo convincant, quandoquidem hanc non tantum constanter profiteamur, sed eam quoque summanam nostram consolationem esse ducamus, quod obedientia, qua justi et beati reputamur, Christo non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum deitatem adseritur». Hæc illi. Nec solum admittunt Christum ut Deum, obedisse Patri, sed etiam admittunt B. Virginem Mariam non tantum esse Matrem Dei, que est Catholicorum omnium sententia, verum etiam esse Matrem Christi, ut Dei, quod est hactenus apud Christianos inauditus, cum, ut infra ostendam, reduplicatio, ut, non suppositum, sed formam reduplicet. «Quemadmodum, inquit, Maria Christi non solum ut hominis, sed etiam ut Dei Mater est, ita quoque Christus, non solum, ut homo, sed etiam ut Deus, Patri obediens fuit». Quid est autem, si proprie loqui velimus, beatam

Mariam esse Matrem Christi, non solum ut hominis, sed etiam ut Dei, nisi Christus a beata Maria divinitatem habere, quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod si Christus a Matre humanitatem et divinitatem habet, certe antequam ex Virgine nascetur, Deus non erat, immo neque aliquid erat, qui est error Ebionis, et Photini.

Ex eodem ignorantia fundamento paulo post adjungunt, non posse negari, quin Christus ut Deus, fuerit Patri obediens, nisi dum Nestorio affirmetur in Christo esse persona, una que obediret Patri, videjet persona humana, altera que Patri non obediret, videlicet Filius Dei. Quasi vero non non possit una et eadem persona divina in forma servi (ut Scriptura verbis utamur) obedere Patri, in forma Dei cum Patre jubere. Sic enim Apostolus ad Philipp. II. de una et eadem Christi persona dicit, quod «in forma Dei non rapinam putaverit, esse se aequalem Deo Patri, in forma servi Patri obediens fuerit usque ad mortem, mortem autem Crucis»; et S. Athanasius in Symbolo de eadem persona Christi dicit: «Aequalis Patri secundum divinitatem, minor Patri secundum humanitatem». Neque aliud est, quod Theologi Catholici dicunt, Christus unus et idem, id est, una et eadem persona, ut Deus, aequalis est Patri, ut homo, minor est Patri: ut Deus fuit ante Matrem, ut homo ex Matre principium habuit.

Sed ulterius progrediunt adversari, et obedientiam Filio Dei tribunt etiam antequam formam servi acciperet, id est, non solum secundum deitatem, sed etiam secundum solam deitatem, quod quemadmodum ab heresi Ariana distinguunt possit, ipsi videant. Adferunt enim illa verba Domini Joan. III. «Non misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum». Si enim ipsi citant, qui vulgata atque antiquissima editionis rationem nullam habent: ac statim adjungunt: «Si igitur Deus Filium suum unigenitum in mundum misit, ut genus humanum servaret, necesse est hunc Filium Dei obedientem fuisse Patri, dum in mundum venit, naturam humanam assumpsit, et in ea nos miserios peccatores redemit. Hinc de Filio Dei aeterno in Symbolo Niceno cantatur: Descendi de celis, et incarnatus est de Spiritu sancto, etc.» Hæc illi, ex quibus manifeste colligunt, eos sensire, Filium Dei etiam apte quam esset homo, obedivisse Patri, ac

per hoc secundum solam deitatem. Filius enim Dei cùm venit in mundum, et naturam humanam assumpsit, non erat Deus et homo, sed Deus tantum, nisi quis ita desipiat, ut dicat, Deus et hominem descendisse de celo, ut fieret homo. Itaque Deus Verbum, cum non esset homo, descendit de celo, ut fieret homo, et ideo Verbum caro factum est; et ipsi incarnatione descensio fuit. Quod aliis verbis dicit Apostolus Philipp. II: «Exinxavit semetipsum formam servi accipiens. Quod si Deus Verbum, cum nondum esset homo, obedivit Patri, ut descendet et fieret homo, quis non videt, obedientiam, ac per hoc subjectionem tribui Deo Verbo secundum solam divinitatem? Neque enim secundum humanitatem, quam non habebat, obediere poterat. At, inquit, Si Deus Filium suum misit in mundum, ut carnem assummeret, quomodo non obedit filius Patri, dum venit in mundum, et carnem assumpsit? Hoc ipsum est argumentum Arianorum, qui exmissione colligebant subjectionem; sed respondebant majores nostri veteribus Arianis et nos respondemus novis Arianis, mittere non esse jubere, nec mitti semper esse parere. Nam dominus quidem servum jubendo mittit, amicus amicum horando, inferior superiori orando mittere potest. Ac certe negare non possunt adversari, Spiritum sanctum mitti a Patre, et Filio: juxta illud Joan. XIV: «Paracletus autem quem mittet Pater in nomine meo, et cap. XV: «Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre»: et tamen Spiritum sanctum obediere Patri, et Filio, vel Patrem, et Filium imperare aliquid Spiritui sancto, ne adversari quidem admittere ausi sunt. Itaque vera est communis Theologorum sententia, missionem in divinis non unctionem, non imperium, sed processionem unius personæ ab alia significare, cum novi effectus computatione. Sed opera præfatum erit cognoscere quid adversari ad nostra argumenta respondeant. Referunt primum haec nostra verba: Si Christus, ut Deus, Patri obediens, certe ut Deus a Patre distinguatur. Alius igitur Deus est Pater, aliis Deus est Filius: sed unus tantum est verus Deus, et constat Patrem esse verum Deum: non igitur Filius est verus Deus nec Ἰησοῦς Patri, ut in Niceno Symbolo confiteretur. Respondent deinde his verbis: «Rudes asinos Jesuitas istos esse oportet, quod distinguere nesciunt inter unitatem deitatis, et

distinctionem inter personas in hac una deitate. Nam certe Filius a Patre distinctus est, tamquam persona divina, qua ipse Pater non est : et tamen non aliud Deus quam Pater est. Atque ita Pater et Filius unus Deus sunt, licet distinctae personæ, quarum una alteri obedit ». Hæc illi. Qui qua modestia prædicti sunt, eodem pollent acuminem. Nos autem quia scimus unitatem deitatis cum sola personarum distinctione credi ab omnibus fidei Catholice professoribus, ideo tamquam exploratum errorem notavimus dogma adversariorum, ex quo sequitur, deitatem Filii distinguunt a deitate Patris, et proinde Filium non esse verum Deum, neque Patri consubstantiale. Argumentum vero, quo id sequi demonstravimus, adversarii non solverunt. Quod enim illi exponunt, Christus ut Deus obedit Patri, idem esse, ac si diceretur, Christus ut persona divina obedit Patri, ut alteri personæ divina, nullo modo defendi potest. Siquidem illa particula reduplicans, « », non reduplicat suppositum, sed formam. Neque enim dubium est, omnes actiones esse suppositorum, sive personarum, et idcirco non ponuntur reduplicantes particule ad notandum personam, sive suppositum ; sed quia dubium esse potest, secundum quam formam suppositum agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicantem particularum significatur ea forma, secundum quam suppositum agit. Itaque sicut qui dicit, Petrus ut musicus canit, ut medicus curat, ut homo ratiocinatur, significat illam personam, quæ dicitur Petrus secundum scientiam musicam canere, secundum scientiam medicinæ curare, secundum rationalitatem, ut sic loquamur, ratiocinari ; ita qui dicit, Christus ut Deus obedit Patri, significat Christum, qui est persona divina, obediens Patri secundum deitatem. Et quoniam, qui obedit distinguunt ab eo, cui obedit, sequitur ut Christus, qui obedit Patri secundum deitatem distinguatur a Patre secundum deitatem, evidenter sequitur, ut duas sint divinitates Patris, et Filii, et alias Deus sit Pater, alias Deus sit Filius, quemadmodum ex eo, quod Filius distinguatur a Patre secundum personalitatem, recte colligunt omnes Theologi duas esse personalitates Patris et Filii, et aliam personam esse Pa-

trem, aliam personam esse Filium. Hoc igitur est argumentum, quod solvere debuerint Theologi illi Wirtembergenses. Sed ut videtur, argumenti vni non percepérunt, cum tamen tam acuti videri velint, ut eorum comparatione ceteri omnes asini dici possint. Nec multo felicius ab altero nostro argumento se expediunt. His enim verbis alterum argumentum nostrum proponunt. « Rursus qui obedit, minor est illo, cui obedit, nam imperare superioris, obediens inferioris est. Ergo si Christus ut Deus Patri obedit, ut Deus, minor est Patri, et mentitur Symbolum Athanasii cum ait : *Æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patri, secundum humanitatem* ». Respondent autem hoc modo : « Hæc ratio locum habet in iis personis que non sunt ejusdem dignitatis : ubi hæc imperat, illa necessitate quadam paret etiam invita. Cum Christo autem, ejusque obedientia res se alter habet. Pater enim Filio ut Deo non imperavit, ut coactus humanam naturam sumeret : Sed Filius Dei sponte, et libere hoc fecit secundum aternum decretum totius Trinitatis ; quocequa etiam Filii Dei obedientia alia est, quam obedientia subdit erga suum magistratum ». Novam hic audimus Theologiam, novam Philosophiam, novam vocabularium acceptiōnem. Hactenus enim obedientia virtus fuit, qua subditus superioris sui mandatum implet. Inter personas ejusdem prorsus dignitatis, atque adeo in omnibus æquales inauditus est esse veri nominis obedientiam, cum par in paren non habeat imperium, vel potestatem. Certe B. Paulus ad Ephes. vi. scribit : *Fili, obedite parentibus, et rursum, servi, obedite dominis, et ad Hebre. XII. Obedite præpositis vestris, et subiacete eis* (1) ; Et ratio horum omnium est, quia præpositus maior est subditus, dominus major est servo, pater in humano major est filio, quia senior, quia prudentior, quia causa : et S. Augustinus serm. 6. de verbis Domini scribit, obedientiam superioribus esse præstandam, sed illi ordine, ut semper majores minoribus anteponantur, ita ut filii parentibus obediant, quia parentes majores sunt filii, sed magis patriæ, quam parentibus, quia patria parentibus major est ; et magis Deo, quam patriæ, quia Deus major est, quam patria. Sic etiam obediendum

(1) Eph. VI, 1; Heb. XII, 17.

docet curatori ; sed magis proconsuli, quam curatori ; magis imperatori, quam proconsuli ; magis Deo, quam imperatori. Nec difficile esset multa hujusmodi testimonia proferre, non solum ex Scripturis sanctis, et veteribus Patribus, sed etiam ex philosophis, aliusque scriptoribus profanis, apud quos semper obedientie, quasi e regione respondet imperium, et obedientie subditum, imperium principi tributatur. Neque recte adversarii obedientiam respondentem imperio non agnoscunt, nisi in iis, qui parenti inviti : quasi vero non sit illa vera et laudabilis obedientia, qua subditus liberetur principi suo parenti. Quia cum ita sint, nisi adversarii vocabulis abuti, et obedientie novam definitionem assignare velint, omnino coguntur, aut admittere cum Ariani, Christum secundum divinitatem esse Patrem minorem, si Christum secundum divinitatem Patri veram obedientiam exhibeant contendunt : aut negare debent Christum secundum divinitatem Patri obedivisse, si cum Catholicis aqualem Patri Filium secundum divinitatem esse volunt.

Sed ineptissima præter cæleras est responsio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum nostrum tertium ipsi proponunt. Ad hæc, secundum illam natum Christus obedit, secundum quam mortuus est ; nam ipsa morte obedientia fit summa, et absolutissima. At non est mortuus Christus secundum divinitatem, sed solum secundum carnem : ergo nec secundum divinitatem, sed solum secundum humanitatem mortuum, ut salvetur mundus per ipsum, Joan. III. et illud : *Ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui, et lex tua est in medio cordis mei* (1). Sed neque in his locis, neque usquam alibi inventum suis illas verborum novitatem. Vel certe sicut nos illis ostendimus scriptum esse II Corinth. XIII. *Christus crucifixus est ex infirmitate* ; id est, ex ea parte qua erat infirmus, et passibilis, nimurum ex humanitate, et ad Rom. I. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem* et denique I Petri IV. *Christo igitur in carne passo* (2) : ita nobis ipsi vicissim legant, aliebū scriptum esse : *Qui crucifixus est ex virtute, id est ex ea parte, qua erat impassibilis, nimurum ex divinitate*. Vel, qui factus est ei ex semine

(1) I Joan. I, 7; Joan. III, 17. — (2) II Cor. XIII, 4; Rom. I, 3; I Pet. IV, 4.

David secundum divinitatem: *Vel, Christ oigitur in deitate passo.* Quod cum ostendere non possint, intelligant se, iudice Scriptura, ad quam appellaverunt, omnino causa cecidisse. Reliqua omnia, que ad errores pertinent, omitienda censui, quoniam superioribus similia sunt, et mihi propositum est, non ad refutationem respondere, sed id solum ostendere, refutationem indignam esse, cui responderatur.

In postrema libelli mei parte notavi mendacia libri Concordie, que tam perspicua sunt, ut mirum sit, ausos fuissis adversarios refutationem eorum aggredi. Sed quam apte responderint, uno exemplo, vel altero demonstrabimus.

In 21. articulo Confessionis Augustanae habent hæc verba: «*Hæc fera sumus est doctrinæ apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse quod discrepet a Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est.*»

In his verbis notavi mendacium contineri: quoniam in hoc ipso art. 21. docent non esse invocandos sanctos: et tamen non ignorant in Ecclesia Catholica veteri, et in Ecclesia Romana, ut nota est ex veterum scriptis, sanctos passim invocatos fuisse. Ac ut mendacium hoc tegi non posset, citavi, in meo libello testimonia expressa pro invocatione sanctorum: Eusebii, Basilii, Chrysostomi, Græcorum; et Ambrosii, Augustini, Ruffini, Latinorum. Ad illi testimonia S. Leonis Papæ, ut inde fides Ecclesia Romanae veteris cognosceretur, et testimonium Prudentiū ipso Leone antiquioris, qui testatur Romanam Ecclesiam consueisse sanctos invocare. Respondent in hac sua refutatione, testimonia veterum Patrum, quæ nos adiuximus, pugnare cum divino mandato: *Invoca me, et Dominum Deum tuum adorabis;* et ideo veritati confessionis ipsorum nihil derogare. At nostra quæstio non est, an Patres vera scripsierint, quamquam et hoc nullo negotio defendi potest, sed an scripserint, id est, an testentur, Ecclesiam sui temporis, quam veram Ecclesiam Catholicanam fuisse adversarii confidentur, sanctos invocasse. Cum autem affirmit adversari, Patres antiquos docuisse invocationem sanctorum, eosque accusent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo non mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cum dicunt, et repudiant doctrinam suam, que prohibet invocationem sanctorum, a doctrina Ecclesiæ Ca-

tholice veteris non dissidere? Deinde ut probent in Ecclesia Romana veteri non fuisse usum invocandi sanctos, adducunt unum testimonium Ambrosius ex commentario in c. 1. ad Romanos, ubi videtur Ambrosius damnare invocationem sanctorum, cum tamen constet Ambrosium esse Doctorem Ecclesiae Romanae. Sed multis modis respondere possumus. Nam primo auctor eorum commentatorum non damnat invocationem sanctorum, sed errorem quorundam Gentilium, qui doccebant Deum immediate adiri non posse. Sed necessario per quasdam inferiores virtutes coelestes, adeundum esse. Secundo commentator illi a viris doctis non tribuantur Ambrosio. Tertio, Ambrosius in lib. de Viris, quem nemo negat Ambrosii esse, aperissime docet invocationem sanctorum, atque adeo aperte, ut adversari hoc loco Ambrosium hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei sanctos invocandos esse docuerit. Quarto Ambrosius nusquam dicit in Romana Ecclesia non invocari sanctos, et contra Prudentius, qui aequalis Ambrosii fuit, discretis verbis in hymno de S. Laurentio Romanam Ecclesiam invocare sanctos solitam esse testatur. Aique idem testatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cum adversari sciant, et saltem in nostro libello legerint, qua fronte mendacium excusare possunt, quo affirmant doctrinam suam ab Ecclesia Romana veteri non discrepare? Atque hoc de invocatione sanctorum exempli loco possumus. Nam aliqui plurima sunt in confessione Augustana, que manifeste crepant a Romana Ecclesia, que ante mille annos et eo amplius florcat.

In eadem confessione Augustana in articulo de Missa habent hæc verba: «*Falso accusantur Ecclesie nostræ, quod Missam aboleant, & refinetur enim Missa apud nos, et summa reverentia celebratur.*» In his verbis evidens mendacium contineri probavi in meo libello ex articulis Smalchaldicis, qui una cum Confessione Augustana describuntur, et approbarunt in eodem libro Concordie. Nam in articulis Smalchaldicis, Missa, ut res commentata; et segmentum humanum, vel potius ut cauda draconis abroganda mandatur. Respondent in refutatione, per Missam, que secundum Confessionem Augustanam in Ecclesia Letheranorum retinetur, intelligi distributionem Sacramenti, non autem sacrificium pro vivis et mortuis: per Missam, que in articulis Smalchaldicis

damnatur ut res commentitia, segmentum humanum, et cauda draconis intelligi Missam Papisticam, que dicitur esse sacrificium pro vivis et defunctis. At hanc refutationem ego ante prævideram, et ideo in meo libello addideram, non accusari a nobis Lutheranos, quod abrogaverint distributionem Sacramenti, sed quod sustulerint sacrificium, quod in Ecclesia Catholica sub Missa nomine celebratur. Itaque hoc dilemmatum usus sum: Si per Missam intelligitis Cœnam Domini, mendacium est quod accusemini, si vero intelligitis sacrificium, mendacium est quod falso accusemini. Ad hoc nostrum dilemma non potuerunt in refutatione aliud respondere, nisi Missam a se abrogatam non esse, quia ipsa Cœna Dominicæ nonnullis in locis apud Lutheranos adhuc Missa nomen retinet, quamvis nullum in ea sacrificium offertur. At non de nomine, sed de re questio est. Neque Lutherani a Catholicis accusantur, quod Missa nomen aboleverint, sed quod Missam ipsam, qualem ante Lutheri tempora per multa secula Germani sacerdotes celebraverint, jam non solum non celebrant, sed etiam ut idolatriam et sacrilegium execrarentur. Quare eodem dilemmate uti possumus, si per Missam intelligitis vocabulum Missæ cœnae accommodatum, mendacium est quod accusemini: sin autem rem ipsam, que Missa dicebatur ante Lutheri tempora, id est, sacrificium corporis Domini pro vivis et defunctis oblatum, mendacium est, quod falso accusemini.

Addam et tertium exemplum. In eadem Confessione Augustana, et ex ea in libro Concordie habent hæc verba: «*Augustini tempore Monasteria erant libera collegia: postea corrupta disciplina, ubique additas sunt vota, ut tamquam ex cogitato carcere disciplina restituerebatur. Hoc manifestum esse mendacium probavi ex ipso Augustino, qui si loquitur in explicatione psalmi lxxv.*» Nemo positus in Monasterio frater, dicat, recedo de Monasterio; neque enim soli qui sunt in Monasterio, preventi sunt ad regnum cœlorum, et illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondet ei, sed illi non voverunt, tu vovisti. Et in psalm. xcix. «*Dum non perseveraverit implore quod vovit, fit deserter tam sancti propositi, et reus voti non reddit.*» Respondent in refutatione, falso accusari mendacium suum Confessionem Augustanam, et reddituratem, quia S. Augustinus in eadem explicatione

Tom. VII.

ipsam xcix. significat, eodem loco habitas Virgines sacras, que in Monasteriis degabant, et alias, que in propriis ædibus versabantur. Secundo quia idem S. Augustinus in lib. de bono viduitatis cap. 10. et 11. dicit, se non probare illorum opinionem, qui dicunt lapsarum a sancto proposito fœminarum, si nupserint, adulteria non conjugia esse. Tertio, «*quia Confessio Augustana, cum dicit, Augustini tempore Monasteria fuisse libera collegia, et sine votis, non loquitur de votis in genere, sed de votis in Papatu usitatis, quibus puellæ, et juvenes ante justam ætatem implicati et constricti in vinculis istis, et contra verbum Dei, et conscientiam manere coacti sunt.*» At hoc quid aliud est, nisi fugere retia veritatis, et in laqueos falsitatis incurrire? Primum enim falsum est, quod eodem loco habita fuerint Virgines Deo sacre, que in Monasteriis, et que in domibus propriis versabantur. Nam que in domibus propriis versabantur, solo voto castitatis obstrictæ erant, que in Monasterio degabant, voverant præter castitatem etiam vitam communem, ut idem Augustinus in utroque loco a nobis allegato scribit. Deinde S. Augustinus dicit quidem in libro de bono viduitatis, videris conjugia post votum castitatis non esse adulteria, sed vera conjugia, tamen addit in eodem loco esse sacrilegia, adulterio ipso pejora. Proinde non vult, liberum illis fuisse post votum nubere, nisi sacrilegia adulteris pejora libera esse debeat. Adeo quod Augustinus eo loco de voto castitatis simplici loqui videtur, non de voto castitatis solemnii, quale est illarum, que ut mundo omni ex parte mortuæ, in Monasteriis vitam communem sub obedientia proflentur. Denique falsum est, quod in Ecclesia Catholica ante justam ætatem juvenes, aut puellæ servare cogantur vota temere emissa. Contrarium enim cavetur in antiquis Conciliis, et in ipso jure Canonico, et denum idem renovatum cernimus in Concilio Tridentino sess. 23. cap. 15. et 17. de Regularibus. Sed illud omnem impudentiam superat, quod verba Confessionis Augustanae, generalia, perspicua, diserta, quibus asseritur tempore Augustini Monasteria fuisse libera collegia, et postea ob corruptam disciplinam, addita fuisse vota, per novam gloriam restringere velut ad vota emissa ante justam ætatem. Sed veniam damus pudori, voluerint enim aliquo saltem imaginario pallio Patrum suorum verenda contegerere.

Quamvis si quis eos urgeret, ac peteret, an vota monastica emissa justa estate necessario servanda sint, ex doctrina S. Augustini, et exemplo veteris Ecclesiae, in majores angustias credo, redigerentur; nec scio, qua ratione Lutheri, et Catharinae, Buceri, Petri Martyris, totque aliorum suorum Principum apostasiam defendenter. Sed his omisis, veniam ad id, quod in principio, in medio, in fine totius Refutationis, atque adeo in singulis fere pagina libri sui repetunt et inculcant ad nauseam usque. Quoniam enim ad tot mendaciam illis objecta quid solidi responderent, non inventebant, excogitaverunt calidum sane consilium, ut Jesuitis invidiatio nomine conflarent, quod ausi sint illustrissimos principes mendacij coarguerre. Ita enim derivata mendaciorum infamia a se in principes, id futurum speraverunt, ut quod ipsi rationibus non possent, notam videlicet mendaciorum eluere, id principes auctoritate prestarent. Ego vero sancte affirmare possum, numquam mihi in mente venisse, ut illustrissimos principes, quamvis a religione Catholica alienos, mendacii reprehenderem. Illorum esse mendacia, que retuli, semper existimavi, qui Confessionem Augustanam, qui Apologiam, qui librum Concordiae conferuerunt id est, Philippi, Smiddelini, et paucorum aliorum Theologorum. Iste enim sunt, qui sciebant, vel certe scire poterant, et sciisse presumuntur falsa esse, que dicebant, et scribebant, atque hoc est esse mendacem. Principes, et populi, quorum munus non est libros evolvere, quiique suis Theologis crediderunt, seducti, circumventi, decepti dici possunt, mendaces dici non possunt. « At inquit adversari pag. 62. » idecirco Jesuitae non solo fredo illo mendacii nomine contenti, adjuncto epitheto illustre mendacium vocarunt, hoc est, vanitatem, et mendacium principum; probe namque neverunt, vocem hanc, illustre, in lingua Latina, praecepue erga principum personas usurpari ». Responderem profecto ilustum hanc esse calumniam, nisi timerem, ne id etiam detorquerent ad principum injuriam. Ego igitur in Cicerone, aliisque bonis lingue Latinae auctoribus frequentissima legi illustrae pro

dilucidio, et perspicuo, pro verbo, vel facto principis numquam legi. Illustra perjurium est in oratione Ciceronis, de Aruspicum responsis. Quod si adversari nostri perjurium hominum illustrium, id e-t, principum, interpretator, quis non rideat? Ita igitur Jesuitae de mendacis principum ne cogitantes quidem, illustra dixerunt mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumque similium sectariorum, quomodo Tullius illustre perjurium, quod perspicua, manifesta, clarissima essent; nam ut idem ait Cicero in Partitionibus: Illustra aliquantum plus est, quam dilucidum. « At inquit, verba illa prefationis Concordiae, in quibus mendacia notantur, principum verba sunt ». Verba quidem illa ita scripta sunt, ac si a principibus dicerentur, sed a Theologis composita, et conscripta sunt. Principes enim nomine suo prefationem illam edi voluerant, quo liber Concordiae plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodum decepti sunt, non autem mentiti, cum Concordiae subscripterunt, quia vera esse crederunt, que in ea continebantur; ita quoque cum prefationem a Theologis confectam suo nomine typis mandari voluerunt; non ipsi mentiti esse dicendi sunt, quamvis in ea prefatione multa sint falsa, sed ii, qui scientes falsa esse, non veriti sunt ea conscribere. Que cum ita sint, si principes Lutherani recte judicare voluerint non de Jesuitis querentur, a quibus nulla injuria sunt affecti; sed Theologis suis merito irascuntur, atque ab his dignas penas repescunt, qui ipsis ita imposuerunt, ut errores gravissimos, mendaciaque clarissima pro veritate eis obruserint. Quod autem ad bellum meum attinet, is magnas agit adversari gratias, quod cum anteab auctore suo neglectus, sola typographi benignitate lucem aspiceret, nunc tantorum virorum summo conatu, totisque viribus oppugnat, et nihil tamen latus, cuius rei iudicium aequis lectoribus libere libenterque permittitur, ab auctore proprio, non solum pro suo agnitus, et ejusdem jussu editus, sed etiam inter alios ejus libellos optimo loco sit collatus.

VINDICÆ BELLARMINIANÆ

R. P. VITI ERBERMANNI

S. J. THEOL.

IN QUATUOR CONTROVERSIARUM TOMOS